

“MUSHKUL ZAMONLAR” ASARIDAGI RAMZIYLIK VA MA’NAVIY
MUNOSABATLARNING AKS ETISHI

Ortiqova Gulhayo Isroilovna

ToshDO‘TAU tayanch doktoranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Charlz Dikpensning “Mushkul zamonlar” asaridagi o‘ziga xos ramziylikni ifodalovchi so‘z va iboralar, shuningdek qahramonlar o‘rtasidagi ma’naviy munosabatlar tahlil qilingan.*

Kalit so‘zlar: *sanoatlashtirish, faktlar, sinfiy, ishchilar, yuqori tabaqa, madaniy*

Annotation: *This article analyzes the words and phrases in Charles Dickens's “Hard Times” that express a unique symbolism, as well as the spiritual relationships between the characters.*

Keywords: *industrialization, facts, class, workers, upper class, cultural*

Charlz Dikpensning “Mushkul zamonlar” (1854) asari asosan sanoatlashtirish va utilitarizmning insoniylikka zid ta'sirini tanqid qiladi, faqatgina faktlar orqali his-tuyg'ular va tasavvurni bostirishga e'tibor qaratadi. Qurumkent voqealari orqali roman odamlarning mexanizatsiyalashuvini, sovuq faktlar va tasavvur, xayolot o'rtasidagi muvozanatga ehtiyojni, mavjud ta'limning kamchiliklarini va rahbarlar va ishchilar o'rtasidagi jiddiy sinfiy mojaroni o'rganadi.

Dikpens sanoat inqilobi ishchilarni shunchaki "Qullar"ga - bir xildagi, ekspluatatsiya qilinadigan narsalarga aylantiradi, deb ta'kidlaydi.[4] Bu mavzu janob Gradgrindning bolalarni oqilona, hissiyotsiz, mashinaga o'xshash mavjudotlarga aylantirishga urinayotgan ta'lim falsafasida aks etgan.

Roman 19-asr ta'lim tizimini qattiq tanqid qiladi, bu tizim axloqiy yoki hissiy rivojlanishdan ko'ra faktlarni yodlashni ustuvor deb biladi va bu bolalar ongini buzadi, deb ta'kidlaydi. Sissy Jupe va Rachael kabi qahramonlar esa sanoat hayotining insoniylikdan mahrum qiluvchi ta'siriga qarshi turish uchun zarur bo'lgan mehr-shafqat, sevgi va hissiy chuqurlikni ifodalaydi.[1] Romanning asosiy g'oyasi "inson nima eksa, shuni o'radi" iborasi bilan bog'liq, chunki qahramonlar o'z tanlovlarining oqibatlarini boshdan kechirishadi.

Ma'lumki, ramziylik mavhum g'oyalar yoki tushunchalarni ifodalash uchun ishlatiladigan narsalar, personajlar, figuralar yoki ranglarni o'z ichiga oladi. “Mushkul zamonla” asarida ham muallif ramziylikdan foydalanib, o'sha davr hayoti, ijtimoiy, iqtisodiy munosabatlar va qahramonlar o'rtasidagi turli munosabatlarni yoritib bergan. Quyida ularning ba'zilariga to'xtalib o'tamiz.

Zinapoya. Asar qahramonlaridan biri Sparsit xonim Luiza va Xartxausning ko'p vaqt birga o'tkazayotganini payqaganida, u Luizaning uzun zinapoyadan pastga "pastki qismidagi uyat va vayronagarchilikning qorong'u chuquriga" yugurib tushayotganini tasavvur qiladi. Bu xayoliy zinapoya uning Luiza Xartxaus bilan qochib ketishi va natijada uning obro'sini

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

abadiy buzishiga bo'lgan ishonchini ifodalaydi. Sababi Sparsit xonim uzoq vaqtdan beri Bounderbing yosh Luizaga uylanishidan norozi bo'lib kelgan, chunki u unga o'zi turmushga chiqishga umid qilgan; shuning uchun u Luizaning beparvoligidan juda mamnun edi. Dikkens zinapoya orqali Sparsit xonimning xarakterining manipulyativ va senzuraviy tomonini ochib beradi.[3] U shuningdek, Sparsit xonimning xudbinligi uning vaziyatni noto'g'ri talqin qilishiga sabab bo'lishini yoritib beradi. Ammo ushbu asarda Xartxaus bilan ishqiy munosabatda bo'lib, uyat chuquriga tushib qolish o'rniga, Luiza aslida otasining oldiga uyiga qaytadi.

Pegasus. Janob Slirining sirk artistlari "Pegasus Arms" deb nomlangan mehmonxonada qolishadi. Bu mehmonxonaning ichida "teatrlashtirilgan" "Pegasus", ya'ni "ustiga oltin yulduzlar yopishtirilgan" uchuvchi otning modeli joylashgan. Pegasus yosh Gradgrind bolalari mahrum qilingan xayoliy va go'zallik dunyosini ifodalaydi.[1] Janob Gradgrind maktabidagi o'quvchilarga otlar tasvirlangan devor qog'ozi shunchaki otlar devorlarda yashamasligi sababli real emasligini aytsa-da, sirk odamlari hatto ular aslida mavjud bo'lmasa ham otlar polka raqsga tushadigan va uchuvchi otlarni tasavvur qilish mumkin bo'lgan dunyoda yashaydilar,. Mehmonxonaning nomi sirkning xayoliy va quvonchli dunyosi va janob Gradgrindning haqiqatning muhimligiga bo'lgan ishonchi o'rtasidagi farqni ochib beradi.

Ilondek buralgan tutunlar. Tom ma'noda, Qurumkent ustidagi osmonni to'ldiradigan tutun oqimlari sanoatlashtirishning ta'siridir. Biroq, bu tutunli ilonlar Bounderbi kabi zavod egalarining axloqiy, ma'naviy olami qashshoq ekanini ham ifodalaydi. Iloji boricha ko'proq foyda olishga juda qiziqqanligi sababli, Bounderby tutunli ilonlarini fabrikalar ishlab chiqarayotgan ijobiy belgi sifatida talqin qiladi. Shunday qilib, u nafaqat tutunni nosog'lom ifloslanishning bir shakli sifatida ko'rmaydi, balki fabrikalarida ishchilarga nisbatan o'zining yomon munosabatini ham tan olmaydi.[2] Tutun axloqiy tutun pardasiga aylanadi, bu unga ishchilarining ayanchli qashshoqligini payqashga to'sqinlik qiladi. Yomonlik bilan bog'liqligi orqali "ilonlar" so'zi tutun yaratadigan axloqiy xiralikni uyg'otadi.

Olov. Luiza birinchi marta tanishtirilganda muallif uning ichida "yondiradigan hech narsasi bo'lmagan olov, hayotni o'zida qandaydir tarzda ushlab turadigan och tasavvur" borligini tushuntiradi. Bu tavsif shuni ko'rsatadiki, Luiza sovuqqonlik bilan oqilona ko'rinsa-da, u otasining hayron bo'lish va tasavvur qilishni taqiqlab qo'yish to'g'risidagi buyruqqa to'liq bo'ysunmagan. Uning ichki olovi uning yolg'iz, mexanizatsiyalashgan hayotida yashirin xayollari tomonidan yaratilgan iliqlikni ramziy ma'noda anglatadi. Binobarin, Luiza yolg'iz qolganda ko'pincha kaminga tikilib turishi buni isbotlaydi, go'yo u boshqalar - masalan, qattiqqo'l otasi va akasi - ko'ra olmaydigan narsalarni alangada ko'rgandek tuyuladi. Biroq, "Mushkul zamonlar"da yana bir turdagi ichki olov bor - fabrikalarni ishlatayotgan, mashinalarni issiqlik va quvvat bilan ta'minlaydigan olovlar. Shunday qilib, olov ham halokatli, ham hayot baxsh etuvchi kuchdir. Hatto Luizaning ichki olovi, uning tasavvurga moyilligi ham oxir-oqibat halokatli bo'lib qoladi: uning bostirilgan his-tuyg'ulari oxir-oqibat "uning ichida zararli olov kabi yonishni boshlaydi".[3] Ushbu

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ramz orqali Dikpens tasavvurning inson tabiatining mexanizatsiyasiga qarshi tura oladigan kuch sifatidagi ahamiyatini eslatadi.

Xulosa qilib aytganda Ch.Dikpensning “Mushkul zamonlar” asari o‘sha davr ijtimoiy, iqtisodiy holatini, ishchilar hayotidagi muammolarni qahramonlarning turli munosabatlari orqali badiiy jihatdan aks ettirib bergan asardir. Shuning uchun ushbu asar yozilgan davrda ko‘plab muhokamalarga sabab bo‘lgan va hozirda ham butun dunyo bo‘ylab kitobxonlarning eng sevimli kitoblaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Forster J. The life of Charles Dickens. – London: Chapman and Hall, 1872. – p.179
2. Gallagher C. The industrial reformation of English fiction. – University of Chicago Press, 1985. – p. 242
3. Geertz Clifford. The interpretation of cultures. – New York: Basic Books, 1973. – p. 378
4. Gissing G. A critical study: Charles Dickens. – Kessinger Publishing, 2004. – p. 63

